

①

תעט

במדבר ל מטות

אונקלוס

ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יהוה: איש בייור נדר ליהוה או

קבני ישראל קמימר דין פתנמא דר פקיד יי ג נבר ארי ידר נדר

לקט בהיר

רשי

כלקמן) כיון דזה הדבר דשחטי חוץ מופנה הוה ליה מופנה מזד אחד ולמדן עכ"ל ובחוס' ב"ב ק"כ: תירצו באופן אחר עיין שם: ח) החילוק בין מה אמר ובין זה הדבר פשוט הוא, כי חביבת מה מורה על הדמיון, ואי אפשר לכיון הדומה לדמה ממש, משא"כ "זה" מורה על עצמות הדבר ואינו דמיון שהלא אין כאן ב' דברים רק דבר אחד, וחילוק זה לא בא מחמת גודל מדריגת משה רבינו בעלמו (הגם שהיה באמת גדול), שא"כ למה ניבא לפעמים בכה אמר ה', אלא החילוק נהווה באיכות הנבואה הבאה אליו, שנתינת זה הדבר היא בחינת אפקליריא המאירה, פי' בהיר

בני ישראל שנאמר דבר אל אהרן וגוי' אף זו נאמרה לכוון (גדרים שס): זה הדבר. משה נחנצה בכה אמר ה' כחצות הלילה (במות י"א ד) וכהנביאים נחנצאו בכה אמר ה', מוסף עליהם משה"י שנחנצה בלשון זה הדבר" (ספרי), דבר אחר זה הדבר מיעוט הוא לומר שהחכם בלשון החרה"י ובעל (ואב) בלשון הפרה בלשון הכתוב כאן"י, ואם חלפו אין מותר ואין מופר (ספרי - גדרים ע"ג): (ג) איש כי ידור נדר. להוציא את הקטן (ספרי): נדר. האומר הרי עלי

ולולו וך בלי שום דמיון ומשל כלל רק דברים כהווייתן, לפי שכמעט כל נביאות משה רבינו היו רק ענין שליחות למסור לישראל כל מה שקבל, כי תורתנו הק' המלאה בפרד"ס אפילו חגין שעל אותיותיה עד אין שיעור וחקר לישראל ניתנה לא למשה, חוץ במקומות אחדים שרצון עליון היה שימסור תכלית הדברים לא כהווייתן, כגון להתרות את פרעה בא אליו הנבואה בנתינת מה אמר אפקליריא שאינה מאירה, וכמו שכן היה תמיד בשאר נביאים אשר לא ניבאו רק עמידות ודברים נסתרים ליסר את העם ולהוכיחם להדריכם בדרכי ישרה (ג"א), ועיין עוד מענין זה סוף פרשת בעלפוח במוכחות הקב"ה לאהרן ומרים, ואל יקשה לך מישעי' הנביא, דכתיב (ישעי' ע"ו י"ג) זה הדבר, כי תשובתו בלדו דכתיב זה הדבר אשר דבר ה' אל מואב "מאז", פי' מימות משה רבינו, כלומר לא לישעי' נאמרה נבואה זו (רע"מ): ט) כוונת רבינו להביא מאמר זה, ליישב יסור הקדמה זאת, שלא אמר וידבר וגו' לבני ישראל לאמר איש כי ידור, כדי להשמיע גודל מדריגת משה לבני שאר נביאים, ולא די לו בדרכי הא' כי למה דוקא כאן ולא בשאר מצות ופרשיות (מ"ל), ודרכי הב' לבד גם כן לא די שמהיכי חתי יסוק אדעתין לטנות מלשון הכתוב עד שיזכרך למיעוט, וחוף מזה אין זה כמו ב' דרכים שבשאר מקומות שהאחד סותר את חבירו, כי לו יהיה שרריך זה הדבר למיעוט או לגזירה שזה או לגופיה סוף סוף ממילא נשמע שנחנצה בזה הדבר, לזה הביא שניהם (רא"ם): י) נריך שיאמר מותר לך (או שום לשון שמשמעותו ופירושו מותר לך) פי' הנדר (לא דבר הנידר כגון בשר שאפרח עליך, שזה רק פרט אחד מהמון נדרים רבים שינסע בעולם) הותר ונעלם ממך שאיך קשור עם הנדר, הגם שאינו מפיר את הנדר עצמו, כי החכם עוקר את הנדר בפחת חרטה, ועשאו לטעות וכאלו לא היה, משא"כ האב והבעל נתן להם הכתוב כח לבטל ולהפר את הנדר מכאן ולהבא הגם שאין כאן שום חרטה, משום שהאשה אינה ברשות עצמה ונדריה מן הסתם נעשים על דעת אביה ובעלה (רא"ם), ולפי"ז יהיה פי' זה הדבר זה הדיבור (מ"ל): יא) הגה מה שהבעל אומר לשון הפרה ישנו בכתוב כמה פעמים ועל זה קאי מה שאמר "בלשון הכתוב כאן", אבל מה שהחכם יאמר מותר לך זה אינו בלשון הכתוב, כי הלא כל הענין שיכול להסיר פורח באויר ואינו מפורש כלל ומה גם הלשון שרריך לומר,

אור החיים

אשר נזכר ה' איש כי ידור נדר וגו', ודקדק לומר איש לרמוז לתגבורת ניגוד החאזה כאומרם ז"ל (רוח רבה פ"ו) בפסוק חי ה' שכבי וגו' שנשבע ליתרו, וכן אמרו (חגיגה י'). בפסוק נשבעתי ואקיימה לשמור וגו' כי מצוה לישבע ליתרו: ג. איש כי ידור נדר לה' וגו'. נריך לדעת למה כפל לומר ידור נדר או השבע שבעה

ולא הספיק לומר כי ידור לה' או ישבע. עוד למה כפל לומר לא יחל וגו' ככל היוצא מפיו. אכן לפי שיש ב' מיני נדרים ושבעות, אחד בעניינים הנוגעים לנפש ויחלק לב' עניינים, אחד לעשות מעשה הטוב כגון ללמוד ללמד להקדיש לגמילות חסדים, ואחד להרחיק החיעוט להגדיר עצמו לבל ידור בשכונת אשה חשודה לבל ילך בחברת פועלי

קדם יי או יבני על נפשיה קיבא די יפוי

קונס: שבועה פלוני, יכול אפ עליו ככל היוצ' איסר, לאסור (ספרי): לא יחז שני טעמות. אבוב הדבר" כלומר הז כהלכתו הבעל און לגרום, וכן הוא נ שפחת נדר וסייב הרי עלי קונס, פ שזכיר שם ה' בנ שלישי, אלא הכתו ולאפוקא להמיר ה ב' קושיות, ראשית ממש, ושנית נדר מיישב קושית הא' ממש הוא, ומשני ופירושו יהיה כמו כוונת רש"י שהגז הנודר הוא שלא א נשבע וכו': יג) (וכן כח האבן עז למ"ד, אבל אות ה

און וכדומה, ב שאין צו לא איי דברים, לאכול שלא לאכול דו וכדומה, וילו ה' ידור נדר סתם למקום פלוני א שהוא לה' ודיו הכתוב לזה פנ יא) פי' ולא על ה

ד.נ.י. מס' ז"ז - (ג)

(רצין חלג יטויל)

ד.נ.י. א.א. ג.נ.ג.ה. (ר.ג. ב.י. נ.ב.א.ו.י.ט.ל. י.ו. מ.ג.ג.מ.)

קדם יי או יקיים קים למיסר אסר על נפשיה לא יבטל פתגמיה ככל די יפוק מפומיה יעבר: **הַשְּׁבַע שְׁבַעָה לְאָסֵר אֶסֶר עַל-נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּבָל-הַיֵּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה:**

רש"י

לקט בהיר

קונס: (שבועה. יי) שלא אוכל או שלא לעשה דבר פלוני, וכול אפילו נשבע שיאכל* נבלות הני קורא עליו ככל היוצא מפיו יעשה, תלמוד לומר לאסור איסור, לאסור את המותר ולא להחיר את האסור (כפרי): **לא יחל דברו.** כמו לא יחללי דברו, לא שינו נוסחאות - סביר הדבר" כלומר הדיבורים מעכבים שיהיו כזה כהלכתם וזה לשון הירושלמי הובא בר"ן שם, זה אומר כהלכתו וזה אומר כהלכתו בעל אומר מופר לך והזקן אומר אין כאן נדר אין כאן שבועה עכ"ל (מ"ל): (יב) ניכרים דברי אמת שכן יש לגרום, וכן הוא נכון, ובזה עולים דברי רבינו יפה מאוד, ובלא זה חוץ ממה שיהיו דבריו נגד חו"ל כדלקמן, אין להולמן, שפחה נגדר וסיים בשבועה, ולפי גירסא זו רצון רבינו לפרש ג' מיני לשונות שאמר הכתוב, נדר, שבועה, איסור, נדר שאמר הרי עלי קונס, פי' הריני מקבל עלי לחם זה כהקדש (קונס פירושו הקדש) שיהיה אסור עלי לאוכלו כהקדש, (ואין לריך שזכיר שם ה' נדרו - ר"ב), שבועה כ"ל, שאמר לא אוכל היום לחם, ומה שאמר הכתוב עוד לאסור איסור אינו דבר שלישי, אלא הכתוב מפרש שהשבועה תהיה בתנאי שמקבל עליו לעשות איסור, פי' עד עמה היתה מותר ועמה בל לאסור, ולאפקוא להחיר היסור, וזה כפחור ופחת, אבל בספרים שלפני המפרשים היה חסר תיבת "שבועה", לזה הקשה הרמב"ן ו"ל ב' קושיות, ראשית דבר ידוע הוא דברי חו"ל שאין נדר חל על דבר שאין בו ממש, ואם נדר שלא לאכול העדר האכילה אין בו ממש, ושנית נדר פירושו שאסר שום דבר על עצמו, אבל כשאסר עצמו על שום דבר שבועה היא ולא נדר, והמזרחי ו"ל מיישב קושיא הא', דתנן במשנה דנדריים י"ד: קונס שאני ישן וכו' הרי זה בלא יחל דברו, ופרכינן בגמ' ושינה דבר שאין בו ממש הוא, ומשני דאמר קונס עיני בשינה ופירש"י ועין שנדר בו יש בו ממש עכ"ל, א"כ הלך רש"י כאן בלשון המשנה ופירושו יהיה כמו פירוש המשנה הרי עלי קונס (את כל לחם שנעולם) שלא אוכל, וקושיא השניה תיבך בגור ארי' שאין כוונת רש"י שהגודר אומר בפיו לא אוכל, הנודר אינו אומר אלא "קונס" והוא לשון הנדר שאוסרו כהקדש, ואמר שכוונת הנודר הוא שלא אוכל, או שאמר הרי עלי קונס קרדוס זה, וכוונתו שלא לעשה בו מלאכה, ואח"כ אמר ענין אחר יכול אפילו נשבע וכו': (יג) משרש קלל צב' למדי"ן, ואות היו"ד שימוש הוא לנזוי העמיד, כמו (ויק' כ"א כ"ג) ולא יחלל את מקדשי (וכן כתב האבן עזרא ז"ל), אלא שפל ממנו למ"ד אחד כדרכו ליפול, וראוי היחה להיות דגוש בחי"ת להשלים החסרון של למ"ד, אבל אות החי"ת אינה מקבלת דגוש, לזה נוסף תחמיו נקודה ונעשה מפת"ח ליר"י, והפת"ח שלה ניתן תחת היו"ד,

אור החיים

און וכדומה, צ' בענינים הנוגעים לגוף במעשה שאין בו לא איסור ולא מלצה, וגם זה יתחלק לשני דברים, לאכול ולשחוח לדור בדירה זו וכדומה, או שלא לאכול דבר פלוני ושלא ללבוש מלבוש זה וכדומה, ויזו ה' משפטיו כדח מה לעשות, ואמר כי ידור נדר סתם נדר יגיד על המעשה" שגדר ללכת למקום פלוני או לעשות איזה דבר, ולפי שיש נדר שהוא לה' ודינו משונה מנדרי חול כאשר יבאר הכתוב לזה פרטו ואמר נדר לה', נמלאח אומר

אור בהיר

יא) פי' ולא על העדר המעשה, כגון וידר יעקב נדר. ואם נדר וגו' קרבנו - וידר ישראל נדר וגו' והחרמתו וגו'. (יב) שלכאורה

חֹבָא: כד אַפְקוּת סְפוּתָךְ תִּטֵּר וְתַעֲבֹד בְּמָא דִּי נְדָרְתָּא קָדָם יְיָ אֱלֹהֶיךָ נְדָבְתָּא דִּי מִלְּקָתָא

לְאִי־הִיָּה בְּךָ חֶטְא: אִכְד מוֹצֵא שְׁפָתֶיךָ → תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ בְּאִשֶּׁר נְדָרְתָּ לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: ס

רש"י

לקט בהיר

ר"ה ד': (כד) מוצא שפתיך תשמור (ועשית). ליתן עשה על* לא תעשה (כפרי - ר"ה ו').

שינוי נוסחאות י אחר

יד העתיקים, ונכון הוא, כי אין העשה יולא מחיבת השמור מה דליתא בר"ה אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד ה"ו עובר בעשה, כי חיבת ועשית הוא דבר בפני עצמו ואינו שייך לדלעיל, אבל חיבת השמור שייך על לא תאחר, וא"כ יש לנו ב' לאוין ובאמת יש לנו ג"כ ב' עשה דכתיב בפ' ראה (י"ב ה') ובאת שמה והבאתם שמה וגו', ובגמ' פריך כן ותירצו מד דאמר ולא אפריש ומד דאפריש ולא הביא, וענדין שם צריכותא,

אור החיים

ז'. אם רואה אדם שנכסיו מלומלמים יעשה מהם לזקה, ועוד אמרו (כחובות ס"ו): מלח ממון חסרין, והנה לפי שחביב על האדם ממנו אין נוח להוציאו ולזה חבא הכסברא לאדם להחזיקם לנודר לך לה' שזכר יהיה לו נוח הרגון לחת מנכסיו, לזה בא דבר מלך והודיעו היוולא מחשש ציטול הנדר, והיוולא מחשש מניעת נחינת לזקה כפי המחשבה, ואמר כנגד איחור הנדר שזכר יסובב שיביה החסרון צו, וכנגד מניעת נחינת לזקה אמר וכי תחול לנודר הגם שאתה בא לידי מניעת נחינת הלזקה זה יסובב חסרון בממון אבל כך בודאי שלא יהיה חטא, והוא אומרו לא יהיה כך חטא: **כד. ואומרו** מולא שפתיך השמור וגו' פירוש המחין מלכוניא הנדר מפך עד שתוכל לעשות פירוש לקיים הנדר אז תדור ותקיים הנדר סמוך לנדרך, והוא אומרו ועשית כאשר נדרתין, וכן היה הלל עושה שהיה

מביא קרבנו לעזרה ואמר וכו' (פסחים ס"ו), או שיעור הכחוצ הוא על זה הדרך מולא שפתיך השמור מלדברין, ותעשה כאלו נדרת לה' אלהיך, הגם שאינה אלא נדבה, והוא אומרו כאשר נדרת נדבה אשר נדבה רוחך, כי משמעות נדבה היא בלב כאומרו (שמות כ"ה ב') אשר ידבנו לבו, נדבה רוחו (שם ל"ה כ"א), ואומרו אשר דברת בפך, יחבאר על דרך אומרים בזוהר (ח"ג רל"ד). בפסוק (קהל' י' כ') כי עוף השמים יולך את הקול כי כשאתה חושב בדעתו מחשבה שפוחיתו דובבת מעלמן בלא ידיעתו, והוא אומרו אשר דברת בפך כי הגם שלא עשה אלא מחשבה פיך דיבר מה שחשב, ולזה דקדק לומר בפך שאם לא כן למכ הולך לומר בפך וכי אין אנו יודעים כי הדיבור הוא צפה, ולדברינו יבא על נכון, ורבותינו ז"ל (ר"ה ו'). דרשו הכחוצ באופן אחר, וע' פנים לתורה:

אור בהיר

קיד) פירוש הרואה למלוח נכסיו, כלומר רואה שיחייבים כמו בשר מלוח יעשה אותו חסר על ידי לזקה. קכז) שהנדר עשה וכינתו, ויעשה זאת כדי שיחטא. קכז) למה כפל דבר זה ג' פעמים, לא תאחר וגו', מולא שפתיך וגו', ועשית כאשר וגו'. קיז) פירוש כדי שיהיה ועשית שהוא קיים הנדר תיכף כאשר דברת. קיד) מלשון שמר לך כלומר אל תדבר. קיט) פירוש אל תחשוב שאיך חייב נדר שהרי לא הולאת הנדר מפך ולא תקיימנו, אלא יהיה בעיניך כנדר, והחילוק שצ"ב הדרכים בחיבת השמור הוא רק פשט הכתוב, אבל בכל אופנים נריך לומר בעזרה הרי זו עולה, שמאחר שכבר קיים נדרו למה לא יתקן חשב מביא חולין לעזרה. קכ) הרי לך שנדבה הוא בלב ונרות לא צפה. קכא) מאמר זה מיותר ובפרט לדרכינו הלא לא דיבר בפיו אלא חשב. קכב) ופירושו לא כמו שאתה חושב שדברת בלבך, אלא דברת גם בפך.

5
שילית

Sefer HaSifra

ספר

תורת משה

השלם

הנקרא חתם סופר על התורה

פ' ר' ד' ס'

על חמשה חומשי תורה

מרבינו משה ספרא רבא, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשיו,
בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, ריש מתיבתא וריש גלותא,
מאור ישראל, רבן של כל בני הגולה

רבינו משה סופר זצוק"ל

בעל שרית חתם סופר

אב"ד וריש מתיבתא דק"ק דרעזניץ, מאטערסדארף, ומשם
עלה ונתעלה לעיר ואם בישראל ק"ק פרעסבורג המעטירה,
ושם חלקת מחוקק ספון, זי"ע

*

ספר במדבר

*

ערוך ומסודר מחדש לפי סדר פרשיות ופסוקי התורה
בהגה מדויקת בתוספת הערות ומראי מקומות

על ידי

מכון להוצאת ספרים וחקר כתבי-יד ע"ש החתם-סופר ז"ל,
בעיה"ק ירושלים תובב"א

ה' תנש"א

לעם מהאומות לה יהל הנשיא דברו, כמו נשיאי העדה גבי גבטונים [יחושע עי' ע"ו], דכוח על דעת רבים או כמו עד"ר, וכוה חילול הי כדאיתא בגיטין מ"ו ע"א. ואמנם אשה הוה צהיפוך הוהיל ונשבעה על דעת בעלה [כשבעה מ"ו ע"ב], קיל נדרה ושבעה ורצוי או בעלה מפירות. ומהוך הדברים למדנו היהר נדרים למי שאינו נשיא העדה שנשבע על דעת עמו.

זה הדבר אשר נזהר הי וגוי לאסור חיוב על נפשו לא יהל דברו. נראה שזה הדבר אשר נזהר הי, כי כל התורה חלוי בכלל הזה שלא יעבור על אשר קיבל על עצמו התורה בחלה ושבעה, דל"כ גם שבעה הר סונו לא יקיימו עיין ריש פרק הדיינין [שבעה ל"ט ע"א] וק"ל.

ד איש כי ידור נדר להי וגוי ככל היוזא מפיו יעשה. הגה →

פשטות שימוש אות כי של ככל הוה שימוש כללי. ואפשר לפרש ככך הדמיון, דהנה ודאי מי שנדר נדר בפיו ופירש שבעה ודאי מחוייב הוה לגמור ד) דבריו, אך הפילו מי שלא נדר בפירוש אלה גמר מהשבע בלבו הפ"ה מהויב הוה לקיים מהשבעה, רק אין לו דין קרבן שבעה צעויה ה), וכבר אמרו הז"ל במס' שבעה [ע"א], דבשעיר של ר"ח כתי להי, ללמד שכוה צא על הטא שאין מכיר בו הלה הי. והיינו דהזכיר הכהוב איש כי ידור נדר להי, היינו שאין מכיר בו אלה הי שלא הוילא מפיו אלה מהשבע, זה יהי צעונו כאלו ילעה מפיו, וזהו דאמר הכהוב ככל היוזא מפיו יעשה שיקיים מהשבעה כמו שמקיים היוזא מפיו וק"ל.

אשה הפרס והי יסלח לה. במה הכהוב מדבר צאשה שנדרה צזיר כפירש"י. ויל"ד מ"ש נזירה דנקט ולה שאר נדר. ועוד מ"ש שמהה יין ומטמאה למהיס ולה נקט גלות. ונל"ד דל"ע ממ"י אס מי שרזיה לאכול צצר הזיר ועלתה צידו צצר עלה לריך כפרה, אי"כ מ"ע והי יסלח לה הלא אין הקצ"י והרן. וי"ל משו"ה נקט נזירה שיש לו קנה הטא שזיער עצמו מן היין [כנדרים י' ע"א] וגם הפקיע עצמו ממנוה עכך קצורה מהיס, אלה שאס נדר לשם שמים כנזירות של שמעון הנדיק [שם ע"ב ע"ב] קדוש יאמר לו, וזו אטפ"י שלה ידעה שהפר לה בעלה מ"מ צמה ששהה יין היקנה הטא ליער מן היין, ומה שנהעסקה צמהיס היקנה צמה שנהעסקה צמנוה, ע"כ הי יסלח לה, אבל בגילוח שער או נדר אחר שאין צו נער לא יסלח לה

ראשי המטות. הגה אמרו [הצוה פ"ב מ"ה] לא כל המרצה צסחורה מהכיס, והי משמע מזה שסהס המרצה צסחורה מהכיס אך לא כולם. מזה נראה שצדדי לא דיצרו הז"ל צסחורה של נושא ומנה לטנין ממון, דודאי שם ליכא שום חכמה להרצה צסחורה, אלה ודאי היירי צסחורה של תורה, דעליה נאמר [משלי ג' י"ד] כי טוב סהרה מסחר כסף, ופירש"י שם דזה מלמד להצירו הלכה זו וכוה למוד מהצירו הלכה זו וזכר כל אחד צשהיך, וצוה נראה דגבי תורה המרצה צסחורה מהכיס, אך לא כל המרצה מהכיס, דרך משל ציום שרצ דורש ומורה דרך הי לרצים ואמר אחד להצירו אהה הלך לשמוע דברי הרצ הדורש והני חלמוד צצויה ענין אחד ואח"כ חלמוד ממך דברי הרצ ואני חומר לך הלכה שלמדתי ויהיו גם שניכס צדינו, אך שאמה הוה, אינו דומה שומע מפיו הרצ לשומע מפיו ההלמיד, דמפי הרצ הדורש ומוכיה לצבוד שמים אז השכינה מדצרה מהוך גרונו, וזה הי אפשר לומר אלה הלמודי האומר צשם רבו. וזהו כיון משה רבינו צכהלהת פרשה זו וידבר משה אל ראשי המטות לצני ישראל לאמר, כלומר שהוה דיצר עס צני ישראל צצביל ענין ראשי המטות, וכעין זה מלנו כמה פעמים. דהינה אל משמשה צלשון על, והודיע לישראל היו יודעים שכל דיצור ודיצור אשר ראשו המטות מדברים אליכס לצבוד המקום, זה הדבר, כלומר הוהס דיצורים היוזאים מפיהס הוה הדבר אשר נזהר הי, דשכינה מדצרה מתוך גרונו ודו"ק.

לחד תי' דרב ששת שם דבגמר בלבו סתם ולא נתכוון להוציא בשפתיו שפיר חל לא יונח, דא"כ הוי שבעה גמורה ומחוייב קרבן, ואולי משכחת לה, לשיטת ריב"ב בשבעות (כ"ו ע"א) דשבעה הלה לקיים את המצוה, ומבואר שם (כ"ו ע"ב) וברמ"א יו"ד (ס"י רנ"ח ס"ג) דנדרי הקדש וצדקה חלין בלב, א"כ אם נשבע בלב להביא קרבן או לתת צדקה י"ל אע"ג דחל לגבי בל יחל מ"מ אימעוס מקרבן מדכתיב בשבעה לבטא בשפתים, וכע"ז בר"ן נדרים הי' ע"א דוק.

(ו) כב"ק ג' ע"א: "כל האומר הקב"ה ותרו יותרו חייו".

ג) כמו בשמות ו' י"ג, אל פרעה ואל בני ישראל (לרש"י ד"ה ואל), בשמואל א', א' כ"ז, אל הנער, ומתרגמינן: "על רביא", שם ד' כ"א, אל הלקח, (ערש"י), "סם ה' ד', אל המפתן (ע"י רד"ק), ועוד.

ד) לקיים.

ה) פתח מרן בגדר ומסיים בשבעה, וצ"ל דמש"ב: "שנדר נדר" ר"ל ששבע וכהא דתנני' נדרים ט' ע"א דקרי לשבעה נדר. ברם צ"ב דהרי חלמוד ערוך בשבעות (כ"ו ע"ב) דאין שבעה חלה בלב, וכן נפסק ביר"ד סי' ר"י ס"א לגבי נדר. וגם

7

Sofis, Mosts, 1762-1839

ספר
שאלות ותשובות
חתם סופר

לברנא ורבנא גדול מרבני שמו
 רבי משה כהרץ רבי שמואל סופר זצלה"ה
 אב"ד ור"מ בק"ק פרעבורג והמחזיק

אבן העזר ח"ב

הודפס לראשונה בפרעסבורג
 בשנת וקס"ה הסופר במהני"ו לפ"ק (תר"ח)

נעתה בס"ד יוצא לאור עולם ברוב יופי והדר
 בתנאי מחודשת, הערות וצינונים מספרי רבותינו ראשונים ואחרונים,
 ובתוספת מפתחות ומדור תוספות והשלמות ועוד כמה מעלות טובות
 כאשר ענין הקורא החונטה מישרים

ע"י המשתדל
 ע"ה דניאל ביטון ס"ם
 בעיה"ק ירושלים תובב"א
 שנת תשע"א לפ"ק
 בסיוע מכון המאו"ר לחיזוק ספרים
 שני"י ישיבת "אורות התשובה" ירושלים ת"ו

דמשקרת ומידי ספיקא לא נפקא, ואיך אנו מתירין ספק איסור דאורייתא, ועכצ"ל אם נבטל תקנת משנה אחרונה א"כ יחזור הדבר לקלוקלו ותתן עיניה באחר, וא"כ ע"כ צ"ל שהוא גדר חכמים זה נ"ל סברת קו' הרשב"א.

ועפ"י הדברים והאמת האלו זכינו להבין פלוגתת הרמב"ם והראב"ד ודברי הה"מ פ"ח מא"י ביאה (ה"ט) שנלאו כל חכמי לב לישבם, ועיין משנה למלך על דברי הה"מ התמוהים, וכיותר יש לתמוה על לשון הראב"ד שסיים באמתלא דקטטה, ומה רצה בזה הלא האמתלא מפורסמת עיניה נתנה באחר, אבל האמת יורה דרכו דהרמב"ם ס"ל דבוראי האשה נאמנת על עצמה כמ"ש הר"ן בטעם משנה הראשונה דאין דרכן של נשים לזלזל עצמן בכך, אלא במשנה אחרונה משום גדר נגעו ביה ואחר מיתת בעלה תחזור לאיסור תרומה ולהנשא לכהן, ולא יועיל אמתלא דקטטה היה לה עם בעלה, שאין שום אמתלא (תספוק) [מספיק] שתזלזל בעצמה לומר טמאה אני.

וראב"ד סובר אין כח ביד חכמים למגדר בקום ועשה כהר"מ בר שניאור (שבהריטב"א) [שברשב"א] בחי' לנדרים (שם ד"ה חזרו לומר)

דחזקה שקורי משקרת ולא נתקבלו דבריה מעולם ומ"מ לתרומה וה"ה להנשא לכהן אסורה שלא תהיה נשכרת בחטאה שנתנה עיניה באחר, אבל אם אמרה אמתלא שלא משום עיניה נותנת באחר עשתה כן אלא שמבררת קטטה יש בינה לבעלה, אמתלא טובה היא דס"ל רגילות נשים לשקר ולבזות עצמן לומר טמאה אני באמתלא כ"ש. ובא הה"מ להוכיח דלא כהראב"ד מסוגית דרפ"ב דכתובות (טז, ע"א) מהימנת נאנסתי במגו דמוכת עין להוציא ממון במיגו זו, אע"ג דאין כאן אלא טענא מעליותא דבנאנסתי מבה עצמה ופסלה מכהונה ואס"ד דלא איכפת לאשה לבזוי נפשה בכיוצא בזה אין נוציא ממון כמגו זו, אע"כ כהרמב"ם.

וע"כ כתב הה"מ אפי' נימא כהראב"ד דבדורות הראשונות שקורי הוי משקרי מ"מ השתא שנתפרסם שאינה נאמנת לבעלה ע"כ ליתא אלא משום גדר ואסורה לכהן אחר מיתת בעלה זה [נ"א: בעל הזה] עיין ותבין כי נכונים הדברים בעוה"י.

יערגן הסמוך לק"ק פ"ב יום ג' כ"ה מנחם פקח לפ"ק.

משה"ק סופר מפפ"ד.מ.

סימן קא

[בעל שראה שאשתו זינה]

מעיקר הדין שוויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, וענין חד"א מה הוא לא נעלמה מכנו פלפול בשעה"מ פ"ט מאישות ה' ט"ז ואותן ספרי גדולי ספרדים אינם מצוים בידינו לירד אל תוך כוונתם. L

[גדר שויא אנפשיה]

והענין נראה כיון שהוא מחזיק זה לאיסור קיבל על עצמו שיהי' זה האיסור בכלל שבועות הר סיני, וענין קבלה הוא גדר דאורייתא לאו מטעם וענין קונם, אלא כמו קבלת תענית ונפקא לן מבפ"ך

שלום וכ"ט ושי"ט ושיג י"נ הרב ההר"ן המופלג ומפורסם מוהר"ר ישראל נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק באנהארד ומצ"פ בק"ק דארדע והגליל יע"א.

אחרי ברכת מז"ט והרמת קרן הגבה למעלה אשיב קצת על דברי תורה, והיות פר"מ העמיק עיון בפלפולא חריפתא ואני לא כן עמדי להשיב על כל פרט ולעיין בכל דברי גאונים אחרונים ותשובותיהם גם כי אין הזמן מספיק על כן והמעייין יבחר.

הנה בלי ספק בעל שאמר שראה שזינתה אשתו ברצון כדמשמע מלשון תשובתו אעפ"י שאין מבואר כן בדברי השאלה מ"מ, אם כן הוא אי"כ

ג. וכן באר רבינו להלן סי' קנ. יע"ו ח' תה"ס נדרים צ. ב. ח. יע"ו ע"ד בהשבת רבינו לעיל בה"א סי' קנ. [יע"ו שו"ת רע"א סי' קא ושו"ת כתב סופר אה"ע סי' נב.] סימן קא

א. ראה גם לעיל סי' ק וחי' א' ע"ה ד"ה אבל הענין.

זו צדקה כמבואר בר להשכים וכו', וחל אפ' אשנה פרק זה וכמו קנ כמו צדקה. ויעיין מ"י רמז לעיין סי' רנ"ח ס' אם חשב וכו' אלא ז כתבתי על גליון ש"ע' שאם אין אנו יודעין נ הגיד לנו שככה חי ובמרדכי שם כתב כמסירה להדיוט ולא דמיירי מכפיות ב"ד, ו נדע מחשבתו עד שי ע"ש. וא"כ לשון רמ" אלא אם אמר לנו ש כנלע"ד נכון

כ]

וברין כל קבלת דבר אשכים אשנה ואפי' קבלה בלב מד ולא ע"מ להוציא כפי הרי נדר גדול נדר לא ע"י שאלה, אמנם כ ביום פלוני, אכן אם כגון שאומר שראה באיסור סוטה, הרי נ סיני שאין לה היתר סי' תג

[שוויא אנפשיה]

והנה הרשב"א בתי ססי' א' דאפי על עצמו יותר ולכ פ"ט מאישות ה' ו והנה בכתובות בסו' שיטת תר"י דהיא נ כ' רשב"א ושכ"כ ר לא נבעלתי, אבל

ב. ונמצא כן גם לעיל בר ג. נראה כוונתו לנצי"ט ד. ונ"כ לעיל חלק א סי'

זו צדקה כמבואר בר"ן נדרים ח' ע"א ד"ה עליו להשכים וכו', וחל אפי' על דבר שאין בו ממש כמו אשנה פרק זה וכמו קבלת תענית וחל אפי' במחשבה כמו צדקה. ויעיין מ"ש ש"ך י"ד סי' רי"ג סק"ז שם רמז לעיין סי' רנ"ח סעיף י"ג ושם סעי' י"ג ברמ"א אם חשב וכו' אלא דאם אמר כופין לקיים עכ"ל. כתבתי על גליון ש"ע שלי וז"ל לשון זה צ"ע פשיטא שאם אין אנו יודעין מחשבתו א"א לכופו, ואם הוא הגיד לנו שככה חישב פשיטא שכופין לקיים, ובמרדכי שם כתב דלהכי אמרי' אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ולא אמרינן מחשבה לגבוה משום דמיירי מכפיות ב"ד, וזה לא שייך במחשבו דהרי לא נדע מחשבתו עד שיאמר לנו ע"ש וכו' אות ג' ע"ש. וא"כ לשון רמ"א מגומגם וכצ"ל וא"צ אמירה אלא אם אמר לנו שכבר חישב כופים אותו לקיים כנלע"ד נכון עכ"ל על הגליון שם.

[קבלה בלב]

ובר"ן כל קבלת דבר מצוה אפי' אין בו ממש כגון אשכים אשנה פרק זה אהא בתענית למחר ואפי' קבלה בלב מהני אם הסכים בהסכמה גמורה ולא ע"מ להוציא בפיו אלא שיהיה סגי לו במחשבה הרי נדר גדול נדר לאלקי ישראל, אלא שיש לו היתר ע"י שאלה, אמנם כ"ז במקבל עליו תוספות לצום ביום פלוני, אכן אם מקבל עליו אחד מאיסורי תורה כגון שאומרו שראה אשתו זינתה ואסורה עליו באיסור סוטה, הרי קיבל עליו דבר זה בשבועת הר סיני שאין לה היתר בשאלה וכוה יובנו דברי מג"א סי' תקנ"א סק"ז וק"ל.

[שוויא אנפשיה כנגד עדים ובמקום מינו]

והנה הרשב"א בחשובה (ח"ג סי' רנ"ג) הובא ב"ד ססי' א' דאפי' עדים מכחישים מ"מ הוא נאמן על עצמו יותר ולכ"ע שרי ולדידיה אסור, ובמ"ל פ"ט מאישות הל' ט"ו חתר למצוא חולקים עליו. והנה בכתובות בסוגיא דפתח פתוח בש"כ דמייתי שיטת תר"י דהיא נאמנת לומר משארסתני נאנסתי, כ' רשב"א ושכ"כ ראב"ד דלא נאסרה אלא באומרת לא נבעלתי, אבל בשוחקת אנן טענינן עבודה

ג. ונמצא בן גם לעיל בחיור"ד סי' רמ"ג.
 ג. נראה כוונתו למג"א סי' תקסב סק"ז וע"י לכו"ש שרד שם.
 ד. וכ"כ לעיל חלק א' סי' קנ' ד"ה ובההיא. (ללא התייחסות שבתמיך כאן).

להתירה כמו בחרשת לקמן ל"ו ע"א אלו דברי ראב"ד ורשב"א. ואמנם מייתי שם הריטב"א הקשה אשיטת תר"י דחאומן פתחה סתום במגו משארסתני נאנסתי, ותי' לא בעי' למפסלא נפשה מכהונה ומוכת עין לא שכיח. והנה לראב"ד ורשב"א קשה דחאומן שפתחה סתום במגו דשתקה, אע"כ רשב"א לטעמי' דאפי' עדים לא יועילו, מכ"ש מיגו, הא אנן לידן בלא"ה אין חוששי' לדבריו רק איהו שוי' אנפשי' חד"א ומה יועיל מגו, אמנם הריטב"א שהקשה תאומן במגו ונרחק לחרץ, ש"מ ס"ל אפי' נגד מגו לא נעשה חד"א ומכ"ש נגד עדים, וצ"ל כיון דידעינן עפ"י עדים דשקורי' משקר לא שייך בזה קבלה שקיבל על עצמו במאסר התורה ושבועת הר סיני שהרי שקר ענה, וקבלה של תוספות ופרישות נמי לא שייך הכא, ע"כ כי הדר ביה ורוצה לקיימה אין אנו אחראין לו והארכתי בזה יען כי הוא מפתח גדול בענין זה.

[האומרת טמאה אני לך]

והנה באומרת טמאה אני לך למשנה אחרונה דכופין אותה ומשכשתו ע"י ח' רשב"א שלהי נדרים וביותר בח' ריטב"א שם ב' טעמים, א' דרוב שקורי משקרא שא"א לה לצאת מבעלה והיא נהנה עיניה באחר ע"כ עשתה תחבולה זאת, וכ"כ רא"ש פ"כ דיבמות (פי' ה), וסברא זו שייך גם בבעל אחר תקנת רגמ"ה שלא לגרש בע"כ, וכ"כ להדי' רשב"א בתשובה סי' אלף רל"ז במקום שגזר המלך שלא לגרש בע"כ אם לא עפ"י רשות ב"ד, וכתב רשב"א כיון דלא מצי לגרש בע"כ וכ"ז שהיא אגידה ב"י לא יהבי ל"י אחרינא, א"כ עיניו נתן באחרת ויש לנו לגזור גזר בפני הפריצים שלא לזלול בבנות ישראל, אע"ג דהתם היה רגלים לדבר שהבעל משקר, מ"מ משמע מרשב"א שם דבלאה"נ דינא הכי ע"ש.

וטעם אחר ברשב"א וריטב"א דהיא אינה נאמנת [לומר] טמאה אני לך משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת אפי' בקום ועשה למיגדר מילתא. ולפ"ז משמע דלגבי דידיה לא שייך הא. וראיתי דבר חידוש בתשו' מהר"ם מר"ב שבמרדכי בההג"ה פ"ג דקדושין סוף סי' תקמ"ו דמשו"ה לא

10

כי לא מידדה בתנאה. דכיון דיוס אל מחר הו' תנאה ליוס אלתמו

כי לא מודהו בתנאה אבל באיסור מודהו

בדקת קנים שאני יושן מהלך שאני מדבר

ור"י נראה דהתנא דהוהר בשבועות שהשבעתי

האזה על דבר שיש בו קנס ועל דבר שאין

בו קנס מה שאין כן בנדרים ושניה דבר

שאינו בו קנס מה שאין כן בנדרים דאמר קנים עניי

בשניה ואי רלא יתב שיעורא מי שבקנו

למה עדין אסור כל יום דהא דרבי יוחנן

שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקן אותו

וישן דאלתר אלא דאמר קנים עניי בשניה

למחר אם אישן היום הא אסרה כל באסריה

מזדה אלא פשיטא דאמר קנים עניי בשניה

היום אם אישן למחר ואי לא ניים היום כי

ניים למחר מאי כל יום דברו איכא אלא

לא בדננים אלמא איתיה דננים ותויבתא

דבר יהודה כי קתני דאי ניים רבינא אמר

לעולם בדקתני ומאי כל יום דברבנא ומי

המחורן ואודים נתנו ביום איסור או אהה

רשאי להחרוץ בפניהם שנאמר לא יחל דברו

תנן שאה נתינת ל' ער הפסח אמ חלבי

מלקק אותו. משום שנונת אזה: וישן לאלתר. אם ילנה שזין

שטופה מה לה לחפור כלו והכא נמי היכי חילי נדרה:

ואלא דאמר קנים עניי בשניה למחר אם אישן היום. משום דליכא

לאוקומא כדאמר קנים עניי בשניה היום דאי הכי פשיטא ללא הי"ך

כדי שלא יזון יום ראשון של מנוה

היה שלא יזון כל יום ראשון של מנוה

קתני היה זה בכל יום ראשון של מנוה

קתני אסור משום דלא מיחייב ליה

שהיה יושן ראשון של מנוה אסור מלך

מלח חלל כדי שלא ינא כיום שני

לידי לא ילן: ודא אמרת כל

באסוריה מודהו. הלך לא מליח

למחר הכי: אלא לאו בדננים אלמא

איתיה דננים. ומתקנין הא קמ"ל

היה זה בכל יום ראשון של מנוה היה זה

מומחה לכל יום ראשון של מנוה

רצה לזון יום ראשון של מנוה לא אמרין

דלא יזון יום ראשון של מנוה אלא בפרסול

לידי כל יום ראשון של מנוה בפרסול

לזון כל יום ראשון של מנוה בפרסול

כל יום ראשון של מנוה בפרסול

בשנים עשר. וישן לאלתר. אם ילנה שזין

שטופה מה לה לחפור כלו והכא נמי היכי חילי נדרה:

ואלא דאמר קנים עניי בשניה למחר אם אישן היום. משום דליכא

לאוקומא כדאמר קנים עניי בשניה היום דאי הכי פשיטא ללא הי"ך

כדי שלא יזון יום ראשון של מנוה

היה שלא יזון כל יום ראשון של מנוה

קתני היה זה בכל יום ראשון של מנוה

קתני אסור משום דלא מיחייב ליה

שהיה יושן ראשון של מנוה אסור מלך

מלח חלל כדי שלא ינא כיום שני

לידי לא ילן: ודא אמרת כל

באסוריה מודהו. הלך לא מליח

למחר הכי: אלא לאו בדננים אלמא

איתיה דננים. ומתקנין הא קמ"ל

היה זה בכל יום ראשון של מנוה היה זה

מומחה לכל יום ראשון של מנוה

רצה לזון יום ראשון של מנוה לא אמרין

דלא יזון יום ראשון של מנוה אלא בפרסול

לידי כל יום ראשון של מנוה בפרסול

לזון כל יום ראשון של מנוה בפרסול

כל יום ראשון של מנוה בפרסול

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

עין המשמ

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

[לוקן: מה ביהסוס]

תוספתא

ואי לא יזון יום ראשון של מנוה היה זה בכל יום ראשון של מנוה

ואי לא יזון יום ראשון של מנוה היה זה בכל יום ראשון של מנוה

ואי לא יזון יום ראשון של מנוה היה זה בכל יום ראשון של מנוה

ס פ ר

שו"ת מהרי"ץ

חלק ראשון

אשר השיב לשואליו דבר ה' זו הלכה
גאון ישראל וקדוש, רכבו ופרשיו, צדיק יסוד עולם
ריש מתיבתא, ריש גלותא ומרא דארעא קדישא
הרביץ תורה בישראל כששים שנה

קקש"ת מרן יוסף צב"י דושינסקיא זצוק"ל

שימש בכתר הרבנות בקהילות קדושות גאלאנטא, חוסט
ומשם עלה ונתעלה לכהן פאר כאב"ד בעיה"ק ירושלם
ורב הראשי ליהדות החרדית בארץ הקדושה תובב"א
ושם מנוחתו כבוד זי"ע ועכ"א

הוצאה שניה מתוקנת

עיה"ק ירושלם תובב"א

שנת תשל"ה לפ"ק

מהרי"ץ
סימן צ

כאיסור וגם כאלו נריך להלקות אותו על כל יחל, וע"כ הקשה
ומי איכא כל יחל מדרכן. — ועוד ה"י נראה עפ"י דברי
מז"י"ע בקריית ספר, ומוצא גם בלח"מ ריש ה"י ממרום,
דכל מנהגים היו עשה ולי"ת דאורייתא, רק לענין העונש
היו מדרכן דכן עשו מטיקרא דלענין העונש הקילו עליו,
וע"כ כ"י רש"י דהדרבנן היו רק ללקות אבל צאמת היו כעין
חורב. —

וכדי שלא להעריח לא אחר"ך עוד והנני בצרכה מרובה
ד"ש וכ"ע דבק לאהבה צלב ונפש חתנו נחמן ככנו.
יוסף זכ"י דושינסקי

סימן פט

ב"ה יום כ"ד לחודש תשרי תש"ה פעה"ק ירושלם ת"ו.

מראשית השנה עד אחריתו. יצו ה' את ברכתו.
ותרבה שלותו. לכבוד ידידי הרב הגדול מעוז
ומגדול ירא וחרד כש"ת מהו' יעקב אברהם
יחיאל מיכאלסקי ג"י שה"י לפנים אבדק"ק
קארלסרוה ובעת איתן מושבו בתל-אביב יע"א.
רב שלי.

אחדש"ה, יקרתי הנועני בעתו ובזמנו, ומהמה סיבות
שונות לא ה"י עונה יפה להקדים בתשובה
מאכבה, ואחו הסניחה. — ואשר נפשו הוותה לדעה הו"ד
בה' שאמר "הו"י לי לעד שלא אעשה דבר זכ"י ה"י יש ממש
דבריו, ואין על תשובי מהר"ם דפום פרחג כ"י ו' והוכח
גם בש"ך ס"י רל"ז [סק"צ] ושם הביא מי שהזכיר את השם
בלשון ע"י ואמר כך יעזור לי — שאקיים כל בהנח"ס,
ובהמיר אף שלא הזכיר שבוטה מ"מ כיון שהזכיר את השם
אף שהזכיר בלשון כינוי היו יד לשבוטה, ולא מטעם שלא
יכ"י פרוץ בשבוטה רק דבוי כמו יד, ונראה טעמו כיון
שאסור להו"י"ת שם לצעלה ע"כ אמדיין דעת"י שכוונתו
לשבוטה ולא יכ"י לצעלה, וכן בגדרים דף ה' [ע"ה] דאמריין
נדר גדול נדר, וכתב הר"ן דלאו דוקא נדר הלא משום דבוי
יד לשבוטה, ג"כ משום דבוי מזה וש"י לרזוי נפש"י אמדיין
דעת"י דרזוי שיה"י שבוטה, וברא"ש כ"י שם משום דכתוב
בפיך זו נדקה דנדבר מזה מהני הנדר אף דבוי בלשון
אעשה ולא מיתסר הפלא הנפשי ע"י"ש, אבל ודאי כל [היב"ח]
לא שייך דבר זה לא שצטע בשם ולא היו לדבר מזה, אין
בו משום יד ולא היו נדר כלל. —

והנה נחש"י מהר"ם הביא רח"י מלשון שניחה שבוטי,
זה זל"י"ע דבוי זה מטעם כינוי וגל משום יד
כמבואר בשו"ע ס"י רל"ז [סעיף ו].

ומ"מ היו מהמריין ש"י במקום דלא מהני דיבורו כגון
שאמר בשונה קודש, ע"י בס"י רל"ז [סעיף ו]
וע"י בס"י ר"ד [סעיף ב' בהג"ה], אף דבש"ך שם [סק"ה]
מסקפק צ"ח, מ"מ לאמת נראה כיון שהגן השת"ה אין אנו
קולאים כ"כ, אפשר היו בכלל ספק נדרים להמיר —

ב"ה יום י"ג לחודש אדר שנת תש"ה פעה"ק ירושלם ת"ו.
אור לישירים, ושמחת פורים, לכבוד אהובי ידי
הרב הגדול מעוז ומגדול רם המעלה עומד לנס
ותהלה בש"ת אברהם יחיאל מיכאלסקי ג"י
שה"י אב"ד קרלסרוה ובעת מכבד מקומו בתל
אביב יע"א.

אחדש"ה יקרתי הנועני וכו'... ועל אודות השאלה רבות
סבבתי מניעות וסיבות אשר לא ה"י אפשר לצוא
בחדש"ה מאכבה, והנני בקולור המרום, כי עפ"י דברי
הדר"ג ג"י אשר בעתיק לשונו, נתחזקהו שלא ה"י לשון נדר
או קבלה רק פעטוטי דברים בעלמא כחומר הנא הרה"ו
אם אהפלל, וכה"א דשבוטות [נדרים] ע"י [ע"ה] א"ס ה"י
מסרכין בו לאכול ואמר אכילנא אכילנא שבוטה שאלכל ע"י"ש,
ומוכה דא"ס ה"י חומר סתם לא ה"י לא נדר ולא שבוטה,
ודוקא א"ס אמר כך שבוטה, ע"י"ש, ובפרט א"ס אה"כ גילה
דעתו שלא ה"י כוונתו לנדר ודאי מהימן וכמו שמוכה בחוס'
רפ"ג דשבוטות [כ"י ע"ה ד"ה ליבנה] דהקשו נשילי מה ה"י
כוונתו, ומוכה שם דנחמן ע"י, וכאן כיון שיש ספק א"ס
הי"ת כוונתו לנדר ודאי מהימן, וע"י ב"ה"ת כ"י רל"ז הקשה
צ"ח סחירת הר"ה"ש, ובעל"ז שם דגם הר"ה"ש ס"ל דנחמן,
רק א"ס ה"י בלבו להו"י"ת שלא יחלל ואה"כ קאמר שא"י חובל
אז לא מהימן, דליבנה אהקיל לי כיון דבלבו ה"י שלא
חובל, אבל א"ס ה"י חומר דבלבו לא ה"י לנדר וגם לשבו
אינו מוכה כן בודאי מהימן, וביבמות פ"ה [ע"ה] מוכה
דח"י א"ס עד ל"י אינו נחמן אבל בקונמות דאפשר להיתבוגי
על מהימן, וכאן ודאי אפשר להתבוגי, ח"י א"ס נאמר
דח"י לתועלת דיבורו מ"מ מבואר בס"י רכ"ה [סעיף ב']
דלאחר שבבר ואין לו חושת עוד לכו"ש אפשר להתבוגי,
וא"כ אין שום ה"י"ת דלאחר זמן לא יכ"י צ"ד להתבוגי,
ממילא מהימן, וע"כ"ז כבר כתבתי מקודם דיתר שיה יב"ה
על נדרו. —

וע"י ב"ה"ת ס"י י"ג בנמ"ה [ס"ק כ"ו] שגל להתקוטע
משום מזה, מ"מ מבואר ה"י צ"י"ע ריש ה"י
ראש השנה [ס"י תקפ"ה סק"ג] דאין להי"ת מזה שהחזיק
בו, וע"י בפסיקתא המוצאת בלקוט [ח"י סוף רמז רכ"ה]
ג"י נצות, וכלל תלו ברזון הקבל.

ובזה הנוי לחתום ברב צרכות, יחזקבו ה' ויחמ"כו וירוכ
קרנו למעלה למעלה,
והנני צ"ש וכ"ע וצרכה שמה פורים
ידידו צנו"י
יוסף זכ"י דושינסקי

סימן צא

בעוה"י עש"ק ויק"פ תרס"ט לפ"ק גאלאטא יע"א.
בין גאולה לגאולה, ברבה משוכן מעלה לתור
אדם המעלה ה"ה כבוד אהובי ידידי הרב הגדול
בתורה מירג חרוץ בע"פ צדיק ונשגב כש"ת

בעזרי

שאלות ותשובות

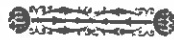
מהר"ם שיק

חלק אורח חיים ואכילת העזר

כל הדבר הקשה אשר הביאו אל משה אאמיו כבוד הרב הגאון המובהק רבן של ישראל
בוצינא קדישא כבוד קדושת שמו הפארתו מוה' משה שיק מברעזאווע זצוקל'הה . הי'
רועה צאן קדשים עדת הי' דקהל יערנין ערך כ"ד שנה . ובקיק חוסט זרחה שמשו קרוב
לשמונה עשרה שנה ושם הלקת מחוקק ספון :

וזאת הברכה אשר השאיר אחריו . יותר כאלף שאלות ותשובות על ד' חלקי השיע . חיבור גדול על התרי"ג
מצות . חידושים על רוב מס' הש"ס כדף לדף כבש . ועל רוב סוניות הש"ס על כל סוניא וסוניא סמה
קונטרסים . מלבד חידושי אנדה וספרי פוסר הרבה מאוד :

נדפס בהתאמצות והוצאות צאצאי המחבר הי"ה הרבני המופלג מוה' יוסף שיק בן המחבר
והבחור החרוץ ושנון כמר אליהו . ואחיו הבחור חיים בני הרבני המופלג מוה' חיים
שיק ז"ל בן המחבר זצוקל'יה :

נדפס בארץ ישראל
תשל"ב

התוס' (ד"ה יד) והרא"ש (פ"ד ס"ג) ע"ש. ולהתוס' והרא"ש צ"ל שם ג"כ מטעם מעמד שלשתן וכמו שכתב שם מהר"ם לובלין ע"ש, וא"כ למה לא ביארו זה בכאן. ולכן צ"ל בהכרח או שכאן היה ג"כ מעמד שלשתן ולא תשו לבאר זה, או דס"ל כיון דזהו מתקנת העיר אין צריך למעמד המכה וכולם עומדים במקומו וצ"ע:

יא לה כתב רבינו הבי"ב בסעיף י"א איש ואשה שקבלו עליהם (איסור) [חרם] להתגרש והעמידו קנסות על ככה לצדקה, ואח"כ נתפייסו שלא להתגרש, יש מי שאומר שפטורים מהקנסות, והוא הדין בשאר דברים כיצא בזה. עכ"ל. וזהו מתרומת הדשן (מ"ט ס"ו ט"א) [קעג]. והביא שם (מ"ה ס"ג ט"א) עור מעשה בראובן ושמעון שקבלו עליהם להחליף נכסיהם ובאם לא יקיימו יתנו כך וכך לצדקה, ואח"כ נתרצו שלא להחליף שפטורים מהקנסות. וביאר הטעם מפני שלא העמידו הקנסות אלא שלא יעכבו זה על זה, וכיון שאין אחד תובע לחבירו מה להקהל עליהם שהרי נתקיימו הדברים. ומביא ראיה (מפ"ה) [מפ"ח] דנדרים (פ"ג) קונם שאתה נהנה לי אם אי אתה נותן לבני כור חטים וכו' יכול להתיר נדרו שלא ע"פ חכם ולומר הריני כאלו התקבלתי, וה"נ יכולים לומר הרינו כאלו קיימנו ע"ש, דהקנס הוא דווקא אם אחד עובר כנגד רצון השני אבל כששני הרצוניות שרין אין כאן קנס. [ודברי הלנוש נחלן ממוהיס כמו שכתב הש"ך סק"צ], וגם תקנת הקהל אין כאן:

יב לו המבטיח ליתן לחבירו מתנה הוי דברים בעלמא ויכול לחזור בו. אבל האומר לעני אתן לך מתנה, הוה כנודר לצדקה ואסור לחזור בו אפילו אמר לשון מתנה. וגם מתנה על מנת להחזיר, אע"ג דבעלמא הוה מתנה והנשבע ליתן לחבירו מתנה יצא ידי שבועתו במתנה על מנת להחזיר כמו שכתוב בסימן רל"ח (פ"ג), אבל בעני לא מהני, ואפילו בלא שבועה אינו יכול ליתן על מנת להחזיר כיון דעיקר הכוונה לשם צדקה מה מועיל אם יחזור לו [ש"ך סק"ה]:

יג לו כתבו רבותינו בעלי השו"ע סעיף י"ג האומר חפץ פלוני אני נותן לצדקה

בכך וכך והוא שוה יותר אינו יכול לחזור בו, דכל אמירה שיש בה רווחא לצדקה אמרינן ביה אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. אבל אם לא היה שוה יותר באותה שעה ואח"כ הוקר יכול לחזור בו, כיון שלא משך ולא נתן הכסף. עכ"ל. ביאור הדברים דתנן בקדושין [נמ:] רשות הגבוה בכסף, כלומר דקנין של הקדש הוא בכסף ולא במשיכה דכתיב (ויקרא ס"ט) 'ונתן הכסף וקם לו', אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וקשה דכיון דבאמירה בעלמא קנה ההקדש א"כ מה צריך קנין כסף. וצ"ל דאמירה לגבוה כמסירה להדיוט לא שייך אלא במקום שמכוין לוותר להקדש כמו מתנה או מכירה כפחות משווייה, אבל במכירה בשווי המקח לא שייך אמירה כמסירה וצריך קנין [מוספוט שס נט. ד"ה משנן], ובזה נתבאר דברי רבינו הבי"ב. [והנה נמירון הראשון חלקו המוספוט שס זין דנר שזומתו ידוע וזין דנר שאין שזומתו ידוע ע"ש, אך הבי"ב מפס מירון השני לעיקר, משום דנב"ג קל"ג: ד"ה ולא כחנו רק מירון השני ע"ש]:

יד לח אב"ד יש להבין דמה ענין הקדש לצדקה, הא כבר נתבאר דצדקה דינו כהדיוט, וזה שאמירתו לגבוה כמסירה להדיוט אינו אלא כהקדש גמור ולא בצדקות כמ"ש בסעיף י"ח וזהו דעת רוב הפוסקים, וא"כ מה זה שאמרו דכל אמירה שיש בה ריוח לצדקה אמרינן ביה אמירתו לגבוה וכו'. ונ"ל דהכי פירושו כשנדקדק למה במכוין לוותר להקדש אמרינן ביה אמירתו וכו' ובשאינו מתכוין לוותר לא אמרינן כמ"ש בסעיף הקודם וצריך טעם לזה. אך הענין כן הוא, דבמכירה באמת לא שייך כלל אמירתו וכו' שהרי כוונתו למכור בקנין וזהו ששינינו רשות הגבוה בכסף, אלא דכשיכוון לוותר להקדש אמרינן ביה אמירתו וכו' מטעם נדר שנדר לוותר להקדש, ואם כי אין זה נדר גמור אך באמירתו נעשה כנדר [וזה למדתי ממוס' נ"ב קל"ג: ד"ה ולא ע"ש ודו"ק], וכיון דמטעם נדר הוא, א"כ גם גבי צדקה כן הוא, וזה שכתבו לישנא דאמירתו לגבוה לישנא בעלמא הוא, משום דלפי דברי התוס' גם במשנה הלשון כן והכוונה על נדר, וכמ"ש בסעיף י"ח על לשון הטור ע"ש:

לט וכתב רבינו הרמ"א איזה דבר מחשבתו, ואין צריך א כופין אותו לקיים [ונלא דאם לא הוציא בפיו אי הראשונה. עכ"ל. וטעם בקרבנות כתיב 'כל נדיב ז' טט (ל)'], ובנדבת מל נדיב לבי' [ויקרא ל"ג (ט)]. [כ"ו:] שמתחייב בגמר בי דלא ילפינן מזה בעל כתובין הבאין כאחד הן סוברת דעה שניה דצד

רנט אנ א איתא בערכין [ו]. ה סלע עלי לצד לעצמו בין לאחר, ופיר לצרכיו ולאחר זמן ישל לאחר שישתמש בה לצו וכפירוש רש"י כתבו גם : הרמב"ם בפ"ח דין ד' כ צדקה או האומר הרי על אם רצה לשנותו באחר נ שמפרש לשנותו כפשו שהפריש על סלע אח שהסלע של צדקה שוה להפסיד לצדקה, אלא ש צריך לו מפני איזה טע מה שאמרו בין לעצמו ו שמפרש דבין הוא יכול אחר יכול להחליפו ב והטור השמיטו זה משום דמה לי הוא ומה לי אחר פליגי, וגם הרמב"ם מודו אח"כ, וגם רש"י מודה דהכל חד טעמא הוא, דך חלה קדושת הצדקה דו שחייב ליתן נ

כ במה דברים אמורים אבל אחר שבא

פ"ג זנוך השלח
בבבבב פ"ג זנוך
ז"ז ז"ז

חזור בו, וריגן ביה 'אם לא וקר יכול 'ן הכסף. רשות דש הוא 'ונתן 'ט' כמסירתו מא קנה דאמירה 'במקום 'מכירה 'מקח לא 'ט' 'י. [והנה וממו ידוע ופס חיון רק חיון

לצדקה, כהדיוט, וינו אלא עיף י"ח שאמרו יינן ביה פירושו אמרינן ותר לא גם לזה. 'א שייך ר בקנין 'אלא אמירתו 'ואם כי 'גדר 'נה 'ן, וכיון כן הוא, לישנא 'וס' גם 'וכמ"ש

7 ← לט וכתב רבינו הרמ"א אם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו, ואין צריך אמירה, אלא דאם אמר כופין אותו לקיים [ונלא אמירה לא נודע לנן]. וי"א דאם לא הוציא בפיו אינו כלום. והעיקר כסברא הראשונה. עכ"ל. וטעם דעה ראשונה נ"ל דהנה בקרבנות כתיב 'כל נדיב לב עולות' [נני הימס 'נ' נט (ב)], ובנדבת מלאכת המשכן כתיב 'כל נדיב לב' [ויקהל (ב) יט], ומזה דרשו בשבועות [ט:]: שמתחייב בגמר בלבו בלבד, ואמרינן שם דלא ילפינן מזה בעלמא משום דהוה שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין ע"ש, ולכן סוברת דעה שניה דצדקה לא ילפינן מינייהו,

ודעה ראשונה סוברת דתרומת מלאכת המשכן היינו צדקה וממילא דגם בצדקה הדין כן. אך גם לדעה ראשונה לא מקרי גמר בלבו במחשבה בעלמא אלא א"כ גמר בלבו ממש בהחלט כך וכך אתן לצדקה. ומ"מ כיון דהוי ספיקא דדינא לא מפקינן ממונא מספיקא אלא שהגודר יש לו לחוש לזה. ואם חוזר בו ישאל לחכם וכבר בארנו בחו"מ סימן רי"ב סעיף י' דאף לרבינו הרמ"א אינו אלא בצדקה ולא בשארי דבר מצות כמו תענית וכיוצא בו, דבזה כולי עלמא מודים דצריך דווקא להוציא בשפתיו ע"ש, ולפי מ"ש הטעם פשוט. [ונס' ל"א י"ח שמיס יקיים ודנר אמח כלננו]:

L

רנח אם מותר לשנות הצדקה ועוד דינים. ובו י"ח סעיפים:

א א איתא בערכין [ו]. האומר סלע זו לצדקה או סלע עלי לצדקה מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר, ופירש רש"י מותר לשנותה לצרכיו ולאחר זמן ישלם, וכן מותר להלוותה לאחר שישתמש בה לצרכיו ולאחר זמן לשלם. וכפירושו רש"י כתבו גם הטור והשו"ע (פ"ב). אבל הרמב"ם בפ"ח דין ד' כתב אחד האומר סלע זו צדקה או האומר הרי עלי סלע לצדקה והפרישו, אם רצה לשנותו באחר מותר וכו'. עכ"ל. ונראה שמפרש לשנותו כפשוטו להחליף סלע זה שהפריש על סלע אחר, ובוודאי לא מיירי שהסלע של צדקה שוה יותר, דא"כ היכי רשאי להפסיד לצדקה, אלא שאינו שוה יותר רק שזה צריך לו מפני איזה טעם, ואינו מתיישב לפ"ז מה שאמרו בין לעצמו בין לאחר [ג"ן]. אך י"ל שמפרש דבין הוא יכול להחליפו על אחר ובין אחר יכול להחליפו ברצון הנותן. והרמב"ם והטור השמיטו זה משום דאין בזה שום רבותא, דמה לי הוא ומה לי אחר. ולדינא נראה ג"כ דלא פליגי, וגם הרמב"ם מודה דרשאי ללוותו וליפרע אח"כ, וגם רש"י מודה דרשאי לשנותו באחר. דהכל חד טעמא הוא, דקודם שבא ליד גבאי לא חלה קדושת הצדקה דווקא על סלע זה אלא שחייב ליתן סלע לצדקה:

ב במה דברים אמורים קודם שבא ליד גבאי, אבל אחר שבא הסלע ליד גבאי אסור

לשנותה לא הנותן ולא הגבאי וכל שכן אחר. ולא מטעם קדושה דצדקה אינה הקדש, אלא מטעם דכבר זכו בו העניים דיד הגבאי כידם. ופשיטא דמעוה של אחרים אין לאחר רשות להשתמש בהם בלא רשיון הבעלים, ומעתה מי יתן לו רשיון, ואפילו הגבאי שידו כידם מ"מ מי יימר שנותנים לו רשות על זה להלוותו ולהחליפו. ולכן אם ברור הדבר שיש הנאה להעניים בעיכוב המעות ביד הגבאי, כדי שע"פ זה יהיה ביכולתו לעשות עוד צדקה, מותר הגבאי ללוותם או להלוותם ולפרוע אח"כ, דאנן סהדי דניחא להו בכך וידו כידם, ולכן גם לדבר מצוה יכול לשנותה הגבאי לבדו, כן פסקו הרא"ש (ג"כ ס"א ס"י ט) והטור והתוס'. וכתבו שכן עיקר [ג"ן] סק"א נסמ מהר"ק שורש טן. ובמקום שהמנהג שהגבאי מלוה גמילות חסדים ממעות אלו הולכין אחר המנהג:

ג זכין אם אחד הקדיש כלים וסתם הקדש בזמן הזה הוא לעניים כמו שכתוב בריש סימן רנ"ח, יכול הגבאי למכרם לפני שלשה בקיאים בשומא ונותן דמיהם לצדקה. ונ"ל שאם הנותן אומר שהיתה כוונתו לבית הכנסת או לבית המדרש או לשאר מין צדקה ששייך שם שימוש בהכלים, נאמן ואין למוכרם, אך בסתם כשלא ידענו כוונתו מסתמא הוא לעניים, ומה לעניים בהכלים ולכן מוכרין אותן. וכן אם נדר לעני